

Mladi fizik.

Piše J. N.

IX.

dor je bil že kdaj kaznovan, ve, da kazen ni ravno prijetna. Tudi naši vojaki so vedeli to in gotovo bi se ne bili podvrgli kazni, če bi bili vedeli, kje jih čaka. Zaradi nevednosti so se pregrešili, zaradi nevednosti so bili kaznovani. In čujte, kako se je to zgodilo. Imel sem pripravljeno veliko z elektriko nabasano lajdensko steklenico. Na moj ukaz so se prijeli naši junaki za roke, da je nastala veriga, in dotaknivši se prvi zunanje steklenične obloge, se je zadnji približal s prosto roko krogli, stoječi v zvezi z notranjo oblogo. Kar hipoma skoči zadnjemu velika iskra na prst, in vsi — spusteč se — zakriče hkratu. Kar smilili so se mi ti siromaki. V prvem trenutku niso vedeli, ali bi se jokali ali se jezili. Pa na koga naj bi se jezili? Videli so tam steklenico, ki ni bilo v nji prav nič posebnega, in vendar je skočila iskra iz nje. In ni to čudno, da so občutili vsi udarec, čeravno je skočila iskra le na enega? Slavko se jim je smejal, Janko jim je resno pravil o biču, ki jih je udaril, jaz pa sem jim pojasnjeval, kake stvari se gode, kjer ustreljenci in obešenci žive, in sram jih je bilo. Kakor hitro so se pa spomnili, da so junaki, so se delali, kakor da se jim ni nič hudega pripetilo. Osupnila jih je le nenavadnost prikazni. Ko sem pa hotel ponoviti poizkus, so mi prav vljudno rekli, da je škoda časa, ker sedaj že vedo, kako je. Jaz sem tudi vedel, kako je, zato sem prešel k drugemu poizkusu.

Vzel sem stekleno cev, ki so bili na nji v špiralni črti presledkoma prilepljeni majhni štaniolovi listi. To več kot en meter dolgo in precej široko cev sem položil poleg električnega stroja, tako da so skakale iskre od enega

konca proti drugemu. Vsaka iskra se je pojavila hkratu pri vseh presledkih, da se je v temi zdela cev ovita s krasnimi bliščečimi biseri. „Oh, kako lepo, oh, kako krasno!“ so vzklikali z nekim začudenjem, kakor bi se nahajali v zakletem gradu. Wtujni domišljiji so videli bisere krog roke zaklete kraljične in „Bog we, kaj bi vse še videli, da nisem odprl oken, ki je skozi nje zopet zasijalo solnce zunanjega sveta. Za tov poizkus sem pripravil veliko kvadratno stekleno ploščo. Na eno njeno stran sem prilepil krožnat štaniolov papir, na drugo pa ravno tako velik štaniolov obroč, ki sem sredi njega enakomerno prilepil magnezijev prah. To tako pripravljeno šipo sem pritrdil na stojalu, da se je ena krogla stroja dotikala štaniolovega krožnega papirja, druga pa skoraj kolobarjevega središča. Kakor hitro sem zagnal stroj, so skakale iskre od krogle stroja na kolobarjevo središče, kjer so se razcepile v mnogoštevilne žareče veje, preprezajoč vso z magnezijevim prahom pokrito površino plošče. Našim junakom se je to tako lepo zdelo, da so bili kar prevzeti od čara te prikazni. Nekoliko predrugačeno prikazen sem dobil na način, da sem napravil na ravno taki šipi zvezdo, in sicer od ene strani iz štaniola, od druge pa iz magnezijevega prahu. Okrog vsake sem še prilepil štaniolov kolobar. Drugo je bilo vse kot prej. Ko so skakale iskre proti zvezdnem središču, je bila zvezda kakor posejana z zelenkastimi iskrami. Vojaki so kar strmeli. Oči so se jim iskriale od samega navdušenja, in eden je začel celo peti:

Pridi, zvezda naša, pridi! ...

In kmalu je zapel ves zbor. Zelenkasti žarki so tako prijetno migljali in s tem dajali zvezdi življenje, da bi se je naši gledalci ne naveličali gledati tudi celo uro. Za temi nebeškimi stvarmi, sem obljubil, da pride rajška prikazen, ki so jo pričakovali z napetostjo.

Vzel sem dva decimetra dolgo in precej široko stekleno cev. Na motranjo cevno stran sem spiralo prilepil štaniolov trak, na zunanjo pa ravnotako magnezijev prah, ki sem ga oblikal, da je dobil podobo kače. Nato sem motranjo spiralo zvezal z eno kroglo stroja, zunanjo pa z drugo kakor lajdensko steklenico. Stroj je tekel, in kača je žarela. Žarela je zelenkasto skozinško, kakor je bila dolga in široka in je gledala skrivnostno s temnimi očmi. Skozinško je žarela zelenkasto, kakor bi na nji mrgolele majhne kresnice, ile njen nikoli mirujoč jezik je bil vijoličast. Provročite so ga elektrike, spajajoč se skozi zrak od ust do notranje obloge.

„Ste li že videli tako kačo?“ sem vprašal junake. Odgovorili so mi, da ne.

„No, nič čudnega mi, če je niste videli, ker ste še mladi. Ta kača je bila v raju, kjer je zapeljala naše prve starše. Ko so jo zaradi tega zapodili iz raja, se je klatila po svetu, dokler ni prišla k meni, ki jo tu kažem v strah vsem zavodnikom in onim, ki se dajo zavesti. Lepa je in ravno zaradi tega je nevarna. Kdor se da premotiti, da se je dotakne, dobi močan udarec. Naj le poizkusi kdo.“

Posmehovali so se nekateri neumni Tomaži, drugi pa so me resno poslušali. Vendar so kačo vsi pustili pri miru. Razvil se je razgovor, ki je pojasnil, da je to le električna prikazen, ne pa kača iz raja.

„Tedad vse te lepe prikazni so električne,“ so govorili, in pojem o lepoti se jim je spajal s pojmom o elektriki. Govorili so o nebeskih prikaznih, o zvezdah, o lunii in solncu, in ves svetlobni čar teh teles so si razlagali z elektriko. Da, nekateri so mislili, da je celo ogenj nekaj električnega. In le z veliko težavo sem brzdal njih domišljijo in sredi elektriki plašč splošnosti.

„Prikazen pa, ki sem jo jaz videl, je morala biti gotovo električna,“ je začel eden prav samozavestno pripovedovati. „Bil je semenj sv. Andreja. Koliba poleg kolibe je stala na trgu, kjer so se ljudje prav gnetli. Mojemu očetu se je zdela posebno ena majhna znamenita, kjer so kazali, kakor so kričali, električno ženo. Oče me prime za roko in se stisneva v notranjščino tiste kolibe. Tiu je bilo vse polno ljudi. Vsi so silili proti kraju, kjer je stala mlada deklica. Videl sem samo njeno glavo in roke, s katerimi je božkala okrog stojčce gledalce. Čudno pa se mi je zdelo, da je vsak zakričal, ko se ga je dotaknila po obližju. Zakričali je, kot bi ga bilo kaj zbodlo. Ko se je pa približala nosu mojega očeta, sem zapazil, da je skočila nanj iskra slinča onim, ki jih proizvajate vi s strojem.“

Pritrdil sem njegovemu mnenju in mu obljubil, da pokažem, kako postane lahko vsak električen kakor tista žena. Vzel sem navaden stolček. Vsako njegovo nogo sem vtaknil v močan steklen kozarec in ga tako osamil. Edem je stopil nanj in se je prijel za eno kroglo stroja. In glejte! Ko sem zavrtil stroj, so se mu zježili lasje, pa ne morda iz strahu, temveč ker so postali električni; da, električno je postalo vse na njem. Kdor se ga je dotaknil, je dobil iskro, dobil zbodljaj.

„Ali so bile take iskre?“ sem vprašal pripovedovalca, ki mi je pritrdil. Pravil mi je tudi, da je večina ljudi smatrala deklico za čarovnico, ki dela čudeže.

„Čarovnica je bila le za nevedneže. Dandanes ve vsak izobraženec, da čarovnic ni in da jih tudi ni bilo. Kar se godi na svetu, se godi naravnim putem. Naravne poti so pa tako različne, da jih vseh ne moremo poznati.“

Nekateri so me poslušali, drugi so pa skakali okrog električnega moža, dokler se ni ta naveličal. In komedije je bilo konec! (Dalje.)

▷ Jesenski darovi ◁